



ЈП "СРБИЈАШУМЕ" БЕОГРАД
ШГ "СТОЛОВИ" КРАЉЕВО,
КРАЉЕВО, ИНДУСТРИЈСКА БР.28;



ПЛАН УПРАВЉАЊА СПОМЕНИКОМ ПРИРОДЕ

„Црни бор у клисури реке Ибар“
2019 - 2028. година



Краљево, октобар 2018. године

Редни број	Садржај	Број стране
	Увод	3
1.	Приказ главних природних и створених вредности и природних ресурса	4
2.	Оцена стања животне средине	4
3.	Преглед активности, делатности и процеса који представљају факторе угрожавања	4
4.	Дугорочни циљеви заштите, очувања и унапређења и одрживог развоја	4
5.	Анализа и оцена услова за остваривање дугорочних циљева заштите, очувања и унапређења и одрживог развоја	5
6.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности	5
7.	Приоритетни задаци научноистраживачког и образовног рада	6
8.	Планиране активности на одрживом коришћењу природних вредности, развоју и уређењу	7
9.	Просторна идентификација планских намена и режима коришћења земљишта	8
10.	Активности на промоцији вредности	9
11.	Студијска (истраживачка), програмска, планска и пројектна документација потребна за спровођење циљева и активности на заштити, очувању и унапређењу и одрживом развоју	9
12.	Сарадња са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности	9
13.	Динамика и субјекти реализације Плана управљања	10
14.	Финансијска средства и материјалне претпоставке за извршење поверених послова управљања	10
15.	Планирани видови рада и преглед финансија у периоду важења плана управљања	12

Увод

Скупштина општине Краљево донела је Одлуку о проглашењу Споменика природе „Црни бор у клисури реке Ибар“ (бр. 06- 13/97 од 23.06.1997.године) којом је под заштиту стављено стабло црног бора (*Pinus nigra* Arn.), на локалитету „Јагњило“, као споменик природе „Црни бор у клисури реке Ибар“ – треће категорије заштите.

Претходна заштита: Републички Завод за заштиту природе у Београду, актом бр.01 – 585 од 30.јуна 1969. године, предложио је органу надлежном за послове културе СО Краљево, да донесе решење о стављању под заштиту државе стабла црног бора (*Pinus nigra*), на почетку Ибарске клисуре, на десној обали реке Ибар, на месту званом „Јагњило“, у непосредној близини споменика подигнутог у Првом светском рату (1912–1918. године) као меморијалног природног споменика у смислу (тадашњег) чл.15. Закона о заштити природе. На основу наведеног донето је Решење 01-број 633/4 од 30.10.1970.године о стављању под заштиту државе стабла црног бора (*Pinus nigra*) на почетку Ибарске клисуре, на десној обали реке Ибра на месту званом „Јагњило“.

Правни основ за доношење Плана управљања Спомеником природе „Црни бор у клисури реке Ибар“ за период 2019-2028. година утврђен је Законом о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 - испр. и 14/2016.) чланови 51, 52, 53 и 54.), према којем организација која управља Спомеником природе доноси програме и друга акта са условима и мерама заштите и развоја заштићеног подручја којим управља у складу са Законом и актом о заштити.

Општина Краљево је поверила на управљање Споменик природе ЈП „Србијашуме“ Београд, Шумском газдинству „Столови“ Краљево према члану 5. Одлуке о проглашењу СП „Црни бор у клисури реке Ибар“.

На заштићеном подручју установљен је режим заштите трећег степена.

По класификацији IUCN спада у III категорију као споменик природе према: „Оквиру за класификацију заштићених копнених и морских подручја“- IUCN, 1990.године.

План управљања Спомеником природе „Црни бор у клисури реке Ибар“, сагласно Закону о заштити природе, урађен је у складу са:

- Одлуком о проглашењу Споменика природе „Црни бор у клисури реке Ибар“ (бр. 06-13/97 од 23.06.1997.године);
- Студијом заштите (Завод за заштиту природе Србије);
- Решењем о условима заштите природе за израду Плана управљања Спомеником природе „Црни бор у клисури реке Ибар“ које је издао Завод за заштиту природе Србије (број: 020-2313/2 од 20.09.2018. године).
- Основом газдовања шумама за Газдинску јединицу „Гокчаница“.

1. Приказ главних природних и створених вредности – природни ресурси СП „Црни бор у клисури реке Ибар“

Заштићено подручје представља споменик природе, заштићено стабло црног бора (*Pinus nigra* Arn.) са усвојеним називом „Црни бор у клисури реке Ибар“, а границу припадајућег простора представља површина пројекције крошње стабла 10 м² (0.1 ар)

Заштићено стабло црног бора налази се на територији Општине Краљево, на почетку Ибарске клисуре, на десној обали реке Ибар, на месту званом „Јагњило“ КП бр. 2052 у државној својини, у КО Церје, ГЈ „Гокчаница“ одељење бр. 42, у непосредној близини споменика подигнутом Српским ратницима (1912-1918. године).

Како стабло, тако и споменик привлачи посебну пажњу путника. Смештен је на високој, стрмој стени, испод које кроз теснац протиче река Ибар.

Културно – историјски споменик је подигнут 1927. године и састоји се од импозантне, преко 3м високе фигуре војника на каменом постолу. Посвећен је српским војницима, учесницима у I светском рату (1912-1918. године). Фигура је од ливеног бетона и налази се непосредно уз усамљени бор који је ту изникао.

Стабло се налази на кречњачком гребену, који доминира околином. Интересантног је хабитуса и заједно са спомеником чини једну целину. Представља природну реткост и споменик природе ботаничког карактера.

Стабло црног бора има следеће дендрометријске карактеристике:

- Висина стабла 10,5 m
- Висина стабла до прве гране 4,1 m
- Пречник стабла 49 cm
- Пречник круне 10 m
- Старост стабла око 180 година

2. Оцена стања животне средине заштићеног подручја

Заштићено стабло је задовољавајућег здравственог стања, витално и плоносно. Коренов систем је добро развијен, дебло је равно, мало нагнуто, круна лепо формирана, приближно равног врха. На деблу стабла има механичких оштећења изазваних оштрим оруђима која су делимично калусирала и не представљају непосредну опасност по стабло.

3. Преглед конкретних активности, делатности и процеса који представљају фактор угрожавања заштићеног подручја

Због свог географског положаја и удаљености од насељених места, ово подручје није угрожено. Евентуалне активности које могу угрозити заштићено подручје су:

- Сушни периоди, када се могу јавити пожари и захватити и заштићено стабло;
- Снеголоми и ветроломи који такође могу бити фактор угрожавања заштићеног подручја;
- Не постоји опасност од урбанизације у близини заштићеног подручја.

4. Дугорочни циљеви заштите, очувања и унапређења и одрживог развоја

Стратегија заштите и развоја споменика природе „Црни бор у клисури реке Ибар“ треба да дефинише основне правце заштите и очувања овог заштићеног подручја тако да се остварују одређени принципи и то: принцип очувања, заштите и унапређења биодиверзитета, принцип дугорочног планирања, принцип интегрално развојне заштите, а то подразумева и детаљну

разраду система финансирања заштите и унапређења заштићеног подручја, обезбеђење стручних истраживања, успостављање информационог система, стална обука кадрова који раде на пословима управљања заштићеним природним добрима, као и њихово нормативно регулисање – Закон о заштити природе („Службени гласник РС“ бр.36/09,88/10, 91/10- исправка и 14/16).

У том смислу приоритетне активности и мере су:

- Очување локалитета заштићеног подручја „Црни бор у клисури реке Ибар“;
- Заштита и очување станишта;
- Усклађивање дозвољених видова коришћења природних ресурса са потребама заштите и очувања;
- Успостављање и развој научних, едукативних и културно-просветних активности;
- Сарадња са релевантним институцијама на свим нивоима;
- Одговарајућа презентација заштићеног подручја.

Заштита простора заштићеног подручја и неутралисање негативних последица појединих појава и процеса представља општи циљ код планирања заштите и развоја Споменика природе. Конкретно се ради о репрезентативном стаблу црног бора, једном од ретких аутохтоних представника ове врсте, с обзиром на старост и доминантност стабла као и непосредно уз њега Споменика подигнутог Српским ратницима из I светског рата.

5. Анализа и оцена услова за остваривање циљева

Доношењем Плана управљања који треба да буде усаглашен са законским прописима и пратећим актима, као и са осталим плановима и програмима везаним за ово заштићено подручје (шумске, ловне основе, просторни планови ...), стварају се основни предуслови за остваривање планираних циљева заштите и развоја заштићеног подручја.

У истом делу послова на управљању заштићеним подручјем, важан услов је и организовање, опремање и стално кадровско оспособљавање управљача, што је још једна од основних претпоставки за остваривање самог Плана управљања.

Можда, практично најважнији услов у остваривању задатих циљева јесте обезбеђивање неопходних финансијских средстава. Досадашња концепција финансирања послова била је искључиво базирана на финансирању из сопствених извора управљача ЈП „Србијашуме“ без учешћа средстава локалне самоуправе или Буџета РС.

Неопходан услов у остваривању задатих циљева који је континуирано актуелан, односи се на сталну сарадњу и заједнички рад управљача, локалне самоуправе и надлежних институција као и министарстава.

6. Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности

Концепција, односно стратегија заштите и развоја СП „Црни бор у клисури реке Ибар“ треба да дефинише основне правце заштите и развоја овог заштићеног природног добра тако да се остварују одређени принципи и то: принцип очувања, заштите и унапређења биодиверзитета, принцип дугорочног планирања, принцип интегрално развојне заштите, а то подразумева и детаљну разраду система финансирања заштите и развоја, обезбеђивање дугорочних координираних научних и стручних истраживања, успостављање информационог система, сталну обуку кадрова који раде на пословима управљања заштићеним природним добрима као и нормативно регулисање управљања заштићеним природним добрима - Закон о заштити природе („Службени гласник РС“, бр.36/09, 88/10, 91/10 – исправка и 14/16).

У оквиру наведеног управљач је дужан да:

- Обезбеди спровођење прописаног режима заштите и очување природног добра;
- Усклади развојне активности са циљевима у очувању и унапређивању овог добра;
- Води рачуна о спровођењу научно истраживачких, васпитно образовних, културних и других активности.

Поред наведеног управљач је дужан да:

- Врши обележавање, односно да обнавља границе и постављене ознаке;
- Врши усклађивање планова и основа;
- Доноси одређена акта (Правилнике);
- Обезбеђује чуварску службу;
- Доноси Програме управљања за заштићено подручје.

Управљање овим природним добром претпоставља: добру организованост и опремљеност за извршавање поверених послова, развијен систем планирања заштите, ажурно извршавање законских обавеза и успостављање материјалних претпоставки за извршавање програмираних послова заштите.

Приоритетни задатак ЈП „Србијашуме“ Београд, ШГ „Столови“ Краљево је одржавање успостављене одговарајуће организованости у погледу управљања, односно старања о заштићеном подручју, на бази поверених послова и утврђених обавеза, у складу са законским и пратећим прописима.

7. Приоритетни задаци научно-истраживачког и образовног рада

У циљу очувања и унапређења, као и што стручнијег и квалитетнијег управљања заштићеним подручјем неопходно је вршити стална истраживања. У овом смислу, управљач се највише ослања на опште смернице у испуњавању задатака научно-истраживачког рада и на релевантне научне установе, а пре свега на стручне екипе Завода за заштиту природе Србије.

Научно-истраживачке активности треба да су регулисане и усклађене са Планом управљања и Годишњим програмима, а резултати и документација истраживања треба да буду похрањени код управљача уз евентуално формирану базу података.

У циљу успостављања савременог система управљања заштићеним природним добром и стварања научно-стручне, информационо-документационе основе о стању и вредностима заштићеног добра, а у сврху спровођења заштите и развоја, пружити логистичку подршку истраживачима који поседују одговарајуће уверење министарства надлежног за заштиту животне средине и које поседују акт са условима заштите природе које издаје Завод за заштиту природе Србије, као и одговарајуће одобрење управљача, уз обавезно достављање података или публикованих резултата управљачу након завршетка истраживања.

Научно истраживачке активности реализоваће се у складу са могућностима и исказаним интересима стручњака и институција.

Задаци у оквиру образовно-васпитног рада реализују се кроз презентацију и популаризацију природних и других вредности заштићеног подручја и то путем разних публикација, укључујући ту и могућност формирања веб сајта, затим путем сарадње са туристичким, планинарским и другим сличним удружењима, као и евентуалним организовањем посета овом заштићеном простору. До сада се показало да велику улогу у овим програмским задацима има сарадња са Шумарским факултетом у Београду.

8. Планиране активности на одрживом коришћењу природних вредности, развоју и уређењу простора

ЈП „Србијашуме“ Београд као управљач, преко ШГ „Столови“ Краљево ШУ Ушће је дужно да заштићено стабло чува спроводећи режим заштите III степена. На подручју овог заштићеног подручја ће се обезбедити унутрашњи ред организовањем чуварске службе у складу са законом и Правилником о унутрашњем реду и чуварској служби (бр.11/2010-3 од 13.04.2010.год.) Споменика природе „Црни бор у клисури реке Ибар“ који је донет 13.04.2010.год.под бр.11/2010-3 на који је сагласност дао Град Краљево - Одељење за инспекцијске послове, Одсек за заштиту животне средине.

Заштићено подручје чува чувар шума и заштићеног подручја, чија је обавеза да чува простор заштићеног подручја и писаним путем одмах обавести шефа Шумске управе Ушће о свим евентуалним променама на простору Споменика природе. Шеф Шумске управе, у обавези је да у року од три дана, о свему, као и о предузетим мерама, писаним путем обавести директора Шумског газдинства. О свим неправилностима и недозвољеним радњама у заштићеном подручју стручна лица из Шумске управе Ушће имају обавезу да благовремено обавесте Републичку инспекцију заштите животне средине и Завод за заштиту природе Србије, како се не би нарушиле основне вредности заштићеног подручја.

У зависности од потребе, али и превентивно, планиране су биолошко – техничке мере заштите које су неопходне за очување, заштиту и одржавање виталности стабла бора (уклањање сувих грана, третирање фитопатолошких и ентомолошких обољења и др.) као и заштита стабла у случају акцидентних ситуација – снеголоми, ветроломи и сл. у циљу опште сигурности.

Заштићено стабло је прописно обележено 2011. године у складу са Правилником о начину обележавања заштићеног подручја, непосредно поред Ибарске магистрале, на јасно уочљивом делу проширења пута, изнад леве обале реке Ибар, металном таблом која је надкривена импрегнисаном надстрешницом од дрвета. У планском периоду планирано је одржавање поменуте табле, као и њена замена 2020.године; исте године ће се извршити и замена ознаке – табле поред самог стабла.

Мониторинг – праћење стања и евидентирање промена на простору заштићеног подручја представљају континуиране задатке које ће обављати задужено лице, реверни инжењер за ревер „Гокчаница“ из ШГ „Столови“ Краљево, ШУ Ушће и чувар шума и заштићеног подручја, рејон Студеница- Полумир, који ће поред чувања шума на рејону обављати и послове чувања овог заштићеног подручја (чувар поседује положен стручни испит за чувара заштићеног подручја). Ради се о сталном праћењу здравственог стања стабла, праћењу појава фитопатолошких обољења и напада инсеката, као и свих других појава које би биле од утицаја на стабло, како би се на време предузеле одговарајуће санационе и мере заштите природног добра.



9. Просторна идентификација планских намена и режима коришћења земљишта

Стабло црног бора у клисури реке Ибар, стављено се под заштиту као Споменик природе „Црни бор у клисури реке Ибар“ и проглашено за заштићено подручје од локалног значаја, односно сврстава се у III (трећу) категорију заштите.

Како се за дати споменик природе-ботанички спроводи режим заштите III степена , на основу тога су прописане следеће мере и услови заштите, којима се забрањује:

- заштићено стабло посећи, ломити и сећи гране, кидати лишће и плодове или предузимати било које друге радње које би измениле његов садашњи изглед или довеле у питање његов биолошки опстанак.;
- раскопавање и депоновање земље, смећа и другог отпадног материјала;
- промена намене површине;
- постављање табли и других обавештења на стаблу, осим биолошко техничких мера заштите.

На подручју Споменика природе могу се вршити следеће активности:

- научно праћење стања стабла црног бора;
- прикупљање и анализа података о дендрометријским карактеристикама стабла црног бора;
- предузимање мера заштите од пожара и биљних болести и штеточина јачег интензитета;
- очување здравственог стања и виталности заштићеног стабла црног бора;
- васпитно образовне активности и
- презентације вредности Споменика природе.

10. Активности на промоцији вредности заштићеног подручја

Програмске активности у овој области конципиране су тако да се врши позитиван утицај на стварање представе о заштићеном подручју СП „Црни бор у клисури реке Ибар“ и дају конкретне информације, да се популаришу вредности подручја и утиче на интересовање научно-васпитних институција.

Презентација и популаризација ће се остваривати кроз следеће активности:

- штампање пропагандног материјала (флајери и др.);
- штампање информативних брошура;
- информисање кроз јавна гласила.

У циљу презентације природног добра планирана је промоција Споменика природе кроз: обележавање еколошких датума, повезивање са туристичким агенцијама, школама, а очекујемо и стални интерес неких од националних или локалних телевизија у вези медијског представљања заштићеног подручја.

11. Студијска (истраживачка), програмска, планска и пројектна документација потребна за спровођење циљева и активности

Законом о заштити природе („Службени гласник РС“, бр.36/09, 88/10, 91/10 – исправка и 14/16), детаљно су дефинисане обавезе Управљача по питању документације коју мора да уради за заштићено подручје. То су пре свега:

- План управљања заштићеним природним добром (документ који се доноси на десет година);
- Годишњи програм управљања заштићеним подручјем којим се реализује План управљања за одређену годину (и то као део производно-финансијског плана преузућења);
- Извештај о остваривању програма управљања заштићеним подручјем;
- Правилник о унутрашњем реду и чуварској служби за заштићено природно добро.

Остала документација везана за научно-истраживачки рад и друге активности планиране Планом управљања биће урађена уколико постоји интересовање научних и других организација у складу са условима Завода за заштиту природе Србије.

12. Облици сарадње и партнерства са локалним становништвом и другим власницима и корисницима напокретности

Основни циљ успостављања и одржавања сарадње је заштита природног добра уз поштовање режима заштите и стварање услова за бољи развој подручја у функцији заштите.

У циљу унапређења заштићеног подручја планирана је сарадња са свим надлежним и заинтересованим субјектима:

- Надлежним министарствима;
- Програмска сарадња са стручним установама (Завод за заштиту природе Србије, Заводом за заштиту споменика културе Србије, Институту, Факултети и сл.);
- Програмска сарадња са планинарима, извиђачима, еколошким покретима и тд.;
- Сарадња са Шумарском школом из Краљева;

➤ Сарадња са Градом Краљевом и месном заједницом.

13. Активности и мере на спровођењу плана са динамиком и субјектима реализације плана управљања и начин оцене успешности његове примене

План управљања СП „Црни бор клисури реке Ибар“ биће реализован преко Годишњих програма управљања у Шумском газдинству „Столови“, Краљево у оквиру надлежне Шумске управе Ушће.

ИЗРАДА ГОДИШЊИХ ПРОГРАМА И ИЗВЕШТАЈА

Годишњи програм управљања за спровођење планских задатака и активности заштите и развоја споменика природе, ради се сваке године, а на бази Плана управљања и представља план његове реализације за дату годину.

Динамика и потребна средства исказују се сваке године у зависности од услова и темпа реализације Плана управљања.

Годишњи програм управљања саставни је део Производно-финансијског плана Шумског газдинства „Столови“, Краљево, за ту годину. Према овом Плану управљања планирана је израда десет Годишњих програма управљања са пратећим Извештајима о остваривању годишњих програма управљања.

Управљач је донео Правилник о унутрашњем реду и чуварској служби СП „Црни бор у клисури реке Ибар“.

ОРГАНИЗОВАЊЕ И ОПРЕМАЊЕ ЧУВАРСКЕ И СТРУЧНЕ СЛУЖБЕ

На чувању и праћењу стања ради чувар заштићеног подручја који има положен испит за чувара заштићеног подручја и поседује службену легитимацију.

У планском периоду планира се едукација кадрова који су директно везани за послове управљања заштићеним подручјем.

ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

Обележавање СП „Црни бор у клисури реке Ибар“ извршено је у складу са Правилником о начину обележавања заштићених природних добара ("Службени гласник Републике Србије" број 30/92, 24/94, 17/96)

Планира се обнављање постојеће табле заштићеног подручја.

14. Финансијска средства и друге материјалне предпоставке за извршавање поверених послова у управљању заштићеним подручјем и начин њиховог обезбеђења

Финансирање заштићеног подручја, према Закону о заштити природе („Службени гласник РС“, бр.36/09, 88/10, 91/10 – исправка и 14/16), обезбеђује се из:

1. Средства буџета Републике Србије, аутономне покрајине, односно јединице локалне самоуправе;
2. Накнада за коришћење заштићеног подручја;
3. Прихода остварених у обављању делатности, односно управљања заштићеним природним добром;
4. Средства обезбеђених за реализацију планова, програма и пројеката у области заштите природе;
5. Донација, поклона и помоћи;
6. Других извора у складу са законом;

У досадашњој пракси управљања, финансирање свих послова везаних за заштићено добро текло је из сопствених извора ЈП „Србијашуме“ без учешћа средстава буџета локалне самоуправе или буџета Републике.

Полазећи од законских решења, а имајући у виду да је овим планом управљања предвиђена реализација групе задатака и законских обавеза, неопходно је за њихову реализацију финансијска средства обезбедити у континуитету из свих потенцијалних извора, а не само извора управљача.

Опредељење ЈП „Србијашума“, ШГ „Краљево“, у области обезбеђивања потребних средстава у планском периоду биће усмерено на следеће:

- Да се из сопствених средстава обезбеђују средства по основу посебних критеријума, уколико буду постојале реалне могућности стварања интерних фондова;
- Да се за одређене програмске задатке континуирано обезбеђују буџетска средства РС, локалне самоуправе, из одговарајућих, наменских фондова или од донатора;

Планирани период	Укупна планирана средства	Средства ЈП „Србијашуме“	Средств из буџета Града Краљева	Остала средства
2019-2028	1.740.970	1.402.534	338.436	
%	100%	81%	19%	

За реализацију Плана управљања Спомеником природе „Црни бор у клисури реке Ибар“, предвиђена су средства у износу од **1.740.970,00 динара**, од чега је учешће управљача 1.402.534,00 динара (81%), а планирани износ из Буџета Града Краљева је 338.436,00 динара (19%).

(У прилогу је табеларни преглед висине потребних средстава за период од 10 година).

Обрада:

Директор:

.....
Нада Славковић, дипл.инж.шум.

.....
Божимир Пендић, дипл.инж.шум.

